

1978.

За літаратуру талюбокіх галасоўных пачуццяў

(Прывітанне на III пленуме Саюза Пісьменніках БССР)

~~Таварышы!~~ З вялікім душэўным уздымам, з законнай гордасцю за росквіт сваёй Айчыны, з высокім пачуццём савецкага патрыятызма, адданнем усёй цеплыні свайго сэрца працуюць сёння савецкія людзі, падводзяць вынікі сваёй работы, каб цвёрдым, упэўненым крокам ісці ў светлую будучыню, шляхі якой так ясна вызначыў нам XX з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Беларускаму народу ёсць за што выказаць сваю падзяку Камуністычнай партыі, з'яднаўшыся пад яе ленінскім сцягам. За савецкія гады ^{3/}дабыта столькі, чаго раней не ведала гісторыя чалавечтва. Я па ^{вядомых} ~~некастрычаных~~ прычынах не быў у Беларусі каля 20 год. Мне асабліва кідаецца ў вочы тое, як многа зроблена ў нашай рэспубліцы, у нашай гаспадарцы, ^{зроблена} з вялікім густам, прыгожа і дабра ^{ацякава}. У барацьбе за новую Беларусь, за яе індустрыялізацыю, за разгортванне і ўмацаванне калгаснага ладу ў вёсцы, пабудову камуністычнага грамадства, вялікая заслуга беларускай савецкай літаратуры.

Я з вялікай прыемнасцю бачу, як многа прывыло і ідзе ў нашу літаратуру таленавітых паэтаў і белетрыстаў. Я з прыемнасцю бачу, як уся наша беларуская літаратура паламала рамкі правінцыяналізму, захоўваючы сваё нацыянальнае аблічча. Выдатныя творы беларускай літаратуры ўвайшлі ў залаты фонд мастацкай літаратуры краіны сацыялізма.

Я, ^{ўжо} таварышы, даўно не выступаў перад аўдыторыяй, ^{і мне зараз} таму ~~я не~~ ^{ду} ~~могу~~ ^{выказаць} ~~маім~~ ^{выказаць} сваю радасць і я скажу — ~~на~~ ^{на} вялікую гордасць за тую вялікія поспехі, якія дасягнула сягоння наша беларуская культура, дзякуючы клопатам і няўхільнаму кіраўніцтву Камуністычнай партыі.

Мы ў гэты момант ускладаем час барацьбы дзвюх ідэалогій, ідэалогіі сацыялістычнай і ідэалогіі дагніваючага ~~нацыяналізму~~. Не адзін

раз на працягу чатырох дзесяцігоддзяў нашы ідэйныя ворагі імкнуліся дыскрэдытаваць ленінскі прынцып партыйнасці літаратуры, ^{праці-} ~~іх~~ ~~літ-~~ ліць кіруючую ролю партыі. Гістарычны шлях развіцця беларускай літаратуры, гэта шлях не адзінай плыні, а востра-ідэалагічнай барацьбы з варожымі марксізму ~~і~~ ленінізму тэорыямі і тэорыйкамі.

І ў сённяшняй барацьбе, якую вядуць пісьменнікі Савецкага Саюза з ідэалагічнай рэакцыйнага лагера, яны абаніраюцца на свой заваяваны ў класавай барацьбе вопыт, на свае рэвалюцыйныя традыцыі. Таму некалькі дзіўным было чытаць у апошнія часы некаторыя артыкулы, якія як бы прытуплялі пільнасць пісьменніка, а калі справа ішла пра беларускую літаратуру 20-х, пачатку 30-х гадоў, дык у гэтых артыкулах як бы стушоўвалася класавая барацьба, якая была ў тых часы вострай і напружанай. У гэтай ^{Мікоі Я. Сфартаў 08} ~~гэтай~~ ~~зале~~ ~~бачы~~ ~~таварышы,~~ ^{наш 29.10.46,} ~~якія~~ ~~поміняць,~~ як беларускім савецкім пісьменнікам прыходзілася змагацца за чыстату ленінскай нацыянальнай палітыкі, супраць імкненняў павярнуць будаўніцтва беларускай культуры на антынародныя рэйкі, за правільны шлях развіцця беларускай літаратурнай мовы, за партыйнасць у літаратуры.

У гэтай барацьбе ^{не} ~~малую~~ ^{малую} ролю адыграла першае ў Беларусі літаратурнае аб'яднанне "Маладняк", а пазней і БЕЛАП, нягледзячы на тое што ^у ~~іх~~ ~~былі~~ зрывы, і памылкі, а парой і проста дзяціны налёт літаратурнага чванства. Я помню, напрыклад, як у 1925 ці ў 1926 годзе "Маладняк" выдаў лістоўку-каляндар, у якім дзень заснавання "Маладняка" 23 лістапада быў надрукаваны чырвонымі лічбамі з прыпіскай, што гэта, бач, святочны дзень. ² "Маладняк" арганічна звязаны быў са сваім ініцыятарам -- ленінскім камсамолам, пад кіраўніцтвам партыі вырас як масавая літаратурная арганізацыя. Ідэйнасць маладнякоўцаў была багатая дыханнем камсамольскага задору, рэвалюцыйнай рамантыкі, маладнякоўцы былі ў сваіх творах,

няхай парой і недасканалых, носьбітамі новага жыцця, народжаната рэвалюцый, яны загартоўваліся і ідэйна раслі ў барацьбе з беларускім буржуазным нацыяналізмам. А класавая барацьба была вострай. Мне прыгадваюцца некаторыя факты такой барацьбы, якая адбывалася на фронце развіцця беларускай літаратурнай мовы.

У 1926 годзе ў Мінску адбывалася так званая акадэмічная канфэрэнцыя па пытаннях рэформы правапісання. На гэтай канфэрэнцыі ~~бу~~ ~~ма~~вазнаўцы адкрыта выступалі супроць ленінскай нацыянальнай палітыкі партыі ў Беларусі.

З С. Некрашэвіч у дакладзе "да пытання аб укараненні слоўніка жывой беларускай мовы" дакаціўся быў да таго, што, бачыце, трэба, мол, быць вельмі асцярожным пры ўнясенні такіх слоў, як "моўныя запазычанні ад рускіх або складзеных па ўзору рускіх славечкі: інбелткульт, наркамасветы, бо гэтыя зладзейскія словы могуць быць і не беларускія, а інтэрнацыянальныя", а трэба, бачыце, у аснову браць выключна "мову пастухоў, рамеснікаў, рыбакоў, якая вызначаецца першабытнай прастатой і свежасцю".

З асаблівай нянавісцю нацыяналісты адносіліся да слоў, якія маюць выразны сацыяльны змест. Вось, напрыклад, з нацыяналістычных слоўнікаў слова "пролетарый" -- "бядота", "убоства, бясхатнік, бабыль"; слова "бедняк" перакладалі "галыш, худак, злыдзень"; "крэстьянство" -- "мужыкі, хамы, халопы"; "рэвалюцыя" -- "пярозрынь", "обезличка" -- "беставарка"; "великорос" -- "маскаль, кацап, кацапога".

На гэтай так званай канфэрэнцыі буржуазныя нацыяналісты ~~даходзілі~~ ~~да~~ такой ступені ~~нахабства~~ ~~нахабства~~, што ~~вынічалі~~ ~~з~~ залы бюст Леніна.

Мне радасна і прыемна сёння ўспомніць, што Маладнякоўцы ўсе як адзін на чале з Міхасём Чаротам адмовіліся прымаць удзел у

гэтай канферэнцыі і дэманстратыўна адправілі свае запрашалыныя білеты завадатарам ^{рам} канферэнцыі. Не меншы накал ідэйнай барацьбы быў і ў мастацкай літаратуры. Аб гэтым забывацца не трэба. Калі мы адзначаем, што ў нашым сёння няма ідэйнага разброду, дык гэта і пэўны вынік тых перамог, якія здабыты намі ў барацьбе ў перыяд станаўлення беларускай савецкай літаратуры. І калі мы хочам паказаць сапраўдны шлях развіцця беларускай літаратуры, пэўных драматычных сутычак, вострай ідэйнай барацьбы, мы павінны поўным голасам, па-партыйнаму гаварыць і аб варожым лагерах. Ён быў гэты лагер, ён не раз імкнуўся захапіць у свае рукі перадавыя пазіцыі ў крытыцы, часопісах, у літаратурных арганізацыях, выступаў пад сцягам трацізму ^{мастацтва} мастацтва для мастацтва, пад фальшывым нацыянальным сцягам.

~~Таварышы!~~ ^{галасача} Мін ^{спынiцца} хочацца на пытанні аб стварэнні ў нас маладзёжнага, літаратурна-мастацкага, ^{дэка-палiтычнага} часопіса. Гэта пытанне падымалася ўжо на пленуме і я яго падтрымліваю. Творчая актыўнасць пісьменнікаў ^{іхно рас} часамі ^{не} знаходзіць ^{доўга} своечасовай рэалізацыі. Творы многіх пісьменнікаў ^{сваёй гары} на доўгу ляжаць ^{рэдакцыях} у часопісах, месяцамі чакаюць ^{таго часу} таго часу, калі яны будуць надрукаваны. Гэта добра, што ў партфелі рэдакцый ёсць творы, але ^{зачынаюцца} ^{каб} ~~каб~~ гэтыя творы на доўгу ^{марнуецца}. Вельмі добра было б, ^{каб} ~~каб~~ пачалі зноў выдаваць у нас часопіс, як орган ЦК камсамола і Саюза савецкіх пісьменнікаў "Літдзень", ^{наконталі першым} ~~якім быў першы~~ беларускі часопіс, што адыграў немалую ролю ў станаўленні беларускай савецкай літаратуры.

~~Таварышы!~~ ^{но} Пад кіраўніцтвам нашай партыі ^{і будзе} ^{старачы} ^{місач} дружна пойдзем наперад ^{і імкнучыся} ^{стварыць} творы глыбокай жыццёвай праўды, прасякнутыя перадавай думкай і сагрэтыя целынёй чалавечага сэрца.

1957 г.

~~Стэнаграма выступлення А. Александровіча на трэцім пленуме Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР~~